

DALARNAS REGIONALA
KULTUR- OCH BILDNINGSPLAN 2023–2026
KORTVERSION

Kortversion av Dalarnas regionala
kultur- och bildningsplan 2023–2026
Beslutad i regionfullmäktige
12 december 2022

www.regiondalarna.se/verksamhet/kultur-och-bildning/

Illustrationer: Dalarnas immateriella kulturarv möter
några av spelkulturens olika uttryck.

Konstnär: Kai Hänström

Textbearbetning: A B Barle AB

Tryck: Printeliten 2023

Diarienummer RS 2022/1435

ISBN: 978-91-987877-9-5

INNEHÅLL

Förord	3
Frågor och svar	5
Region Dalarnas prioriterade utvecklingsområden	13
Breddat deltagande	18
Samverkan med kommunerna	23
Professionella kulturskapare	24
Civilsamhället	25
Verksamhetsområden	26

Vision:

**KULTUREN I DALARNA LYFTER
SVERIGE OCH KULTUREN I VÄRLDEN
LYFTER DALARNA**

FÖRORD

KULTUR- OCH BILDNINGSPLANEN visar hur ett kvalitativt och mångfacetterat kulturliv ska erbjudas alla Dalarnas invånare, oavsett om det är i en tätort eller på landsbygden. Länskulturen är en viktig del i utbudet, men det är lika ofta en kommun, ett studieförbund eller medborgarna själva som gör det möjligt för andra att berika sig med en kulturupplevelse av något slag.

Vi politiker har ett särskilt ansvar att se till att värna ett fritt och oberoende kulturliv. Kulturen och bildningen bidrar till individens självkänsla, uttrycksförmåga, fantasi och kreativitet. Där kultur och bildning växer, där utvecklas demokratin.

Kultur och bildning ska även bidra till utvecklingen av ett klimatsmart, konkurrenskraftigt och socialt sammanhållet Dalarna. Med en ny kultur- och bildningsplan för 2023–2026 visar Region Dalarna att vi är beredda att jobba tillsammans för att skapa de bästa förutsättningarna för att utveckla Dalarna.

Elin Norén, Regionstyrelsens ordförande

Mursal Isa, avgående Kultur- och bildningsnämndens ordförande

DEN NYA KULTUR- OCH BILDNINGSPLANEN beskriver inriktningen på det regionala utvecklingsarbetet inom kultur- och bildningsområdet, utifrån nationella och regionala politiska mål.

Planen utgör en gemensam kunskapsbas, samtidigt som den anger färdriktningen för hur kultur och folkbildning kan bidra till att förverkliga Region Dalarnas vision *Vi mår bra – i hela Dalarna*.

Ett stort och varmt tack till alla som bidragit i arbetet med Dalarnas regionala kultur- och bildningsplan för 2023–2026.

Den här skriften är en förkortad version av kultur- och bildningsplanen som beslutades av regionfullmäktige den 12 december 2022.

*Kristine Brosjö, förvaltningschef,
Kultur- och bildningsförvaltningen*

FRÅGOR OCH SVAR

Vad är Dalarnas kultur- och bildningsplan?

Dalarna ingår i kultursamverkansmodellen (det gör alla regioner utom Stockholm) och då krävs det att man tar fram en regional kulturplan. Det är ett politiskt dokument som visar hur kulturverksamheten och folkbildningen ska utvecklas och främjas i regionen de närmaste fyra åren.

Utifrån planen ansöker Region Dalarna om statliga medel från Statens Kulturråd. Med den som stöd beslutar Kulturrådet om de statsbidrag som varje region årligen fördelar. Här får vi möjlighet att göra egna prioriteringar men vi måste också årligen redovisa och återrapportera till staten.

Kultur- och bildningsplanen används också för att möjliggöra samverkan mellan olika aktörer och vara en inspirationskälla i arbetet med att stärka kultur- och bildningsområdet i länet.

Vad är kultursamverkansmodellen?

Med kultursamverkansmodellen har staten överlåtit på varje region att fördela det statliga regionala verksamhetsbidraget ur den statliga kulturbudgeten. Syftet är att öka det regionala och lokala inflytandet och se till att de nationella kulturpolitiska målen uppnås.

Hur tas Dalarnas kultur- och utbildningsplan fram?

Arbetet med att ta fram planen är en process som leds av en tvärpolitisk styrgrupp med representanter från majoritet och opposition i dialog med länets kommuner, bildningsaktörer, föreningsliv, professionella kulturskapare och nationella minoriteter. Processen tar cirka ett år och avslutas med en bred remissrunda.

Vilka verksamheter omfattas av kultur- och bildningsplanen?

KULTUREN

Följande kulturverksamheter omfattas av planen och ingår i samverkansmodellen:

- Region Dalarnas interna verksamheter: **Bild och Form Dalarna**, som ansvarar för att främja professionell bild- och formverksamhet och **Länsbibliotek Dalarna**, med ansvar för regional biblioteks- och läsfrämjande verksamhet samt litteratur.
- Det regionalägda bolaget **Film i Dalarna AB**, som främjar för den filmkulturella verksamheten.
- Stiftelser med Region Dalarna som stiftare: **Länsteatern Dalateatern**, med ansvar för professionell teater och dans, **Musik i Dalarna**, som ansvarar för professionell musikverksamhet och **Dalarnas museum** (delat med Dalarnas Fornminnes och Hembygdsförbund), med ansvar för den regionala museiverksamheten.
- **Arkivcentrum Dalarna** och **Dalarnas folkrörelsearkiv** som främjar enskilda arkiv, **Avesta Art** som främjar professionell bild- och formverksamhet, **Dalarnas hemslöjdsförbund** med ansvar för hemslöjd och hantverk, samt **Folkmusikens hus**, **Vattnäs konsertlada** och **Dala Floda operafest** som främjar professionell musikverksamhet.

BILDNINGEN

Följande bildningsverksamheter omfattas av planen:

- De regiondrivna **folkhögskolorna Malung, Mora och Fornby** samt **Musikkonservatoriet** i Falun.
- De rörelsedrivna **folkhögskolorna Leksand, Sjövik, Brunnsvik** och **Västanvik**.
- Studieförbund samt
- annan berörd regionverksamhet som exempelvis arkiv, museum och bibliotek.

Region Dalarnas kansli och stab ansvarar för att följa upp kultur- och bildningsplanen i dialog med Statens Kulturråd och i samverkan med länets kommuner.

Region Dalarnas Kultur- och bildningsnämnd fördelar uppdrag och medel till respektive kultur- och bildningsverksamhet med utgångspunkt från kultur- och bildningsplanen.

Vad har Dalarnas kultur- och bildningsplan med andra regionala och nationella styrdokument att göra?

REGIONALT

Kultur- och bildningsplanen är ett underdokument till Regionplanen. Den är också ett deldokument till Dalastrategin 2030.

Det övergripande och långsiktiga målet för Dalastrategin är ett hållbart Dalarna med utvecklingskraft i alla delar av länet. Det ska dessutom inte bara vara hållbart idag. Även kommande generationer ska kunna leva goda liv i ett framtida Dalarna.

Tre målområden i Dalastrategin driver arbetet mot ett hållbart Dalarna:

- Ett klimatsmart Dalarna
- Ett konkurrenskraftigt Dalarna
- Ett sammanhållet Dalarna

NATIONELLT

DE NATIONELLA KULTURPOLITISKA MÅLEN beslutades av riksdagen 2009 och är grunden för dagens kulturpolitik. De är vägledande för vår regionala kulturpolitik. Där kan man läsa:

Kulturen ska vara en dynamisk, utmanande och obunden kraft med yttrandefriheten som grund. Alla ska ha möjlighet att delta i kulturlivet. Kreativitet, mångfald och konstnärlig kvalitet ska präglade samhällets utveckling.

För att uppnå de nationella målen ska kulturpolitiken:

- främja allas möjlighet till kulturupplevelser, bildning och till att utveckla sina skapande förmågor,
- främja kvalitet och konstnärlig förnyelse,
- främja ett levande kulturarv som bevaras, används och utvecklas,
- främja internationellt och interkulturellt utbyte och samverkan samt
- särskilt uppmärksamma barns och ungas rätt till kultur.

STATENS SYFTEN MED ATT STÖDJA FOLKBILDNINGEN: Ett viktigt skäl till att staten stödjer folkbildningen är att den bidrar till en demokratisk utveckling i samhället. Syftet med statens bidrag till folkhögskolor och studieförbund är att:

- stödja verksamhet som bidrar till att stärka och utveckla demokratin,
- bidra till att göra det möjligt för en ökad mångfald av människor att påverka sin livssituation och skapa engagemang att delta i samhällsutvecklingen (genom till exempel politiskt, fackligt, kulturellt eller annat ideellt arbete),
- bidra till att utjämna utbildningsklyftor och höja bildnings- och utbildningsnivån i samhället samt
- bidra till att bredda intresset för och delaktighet i kulturlivet.

REGION DALARNAS PRIORITERADE UTVECKLINGSOMRÅDEN

1. STÄRKA KULTURELLA OCH KREATIVA NÄRINGARS BIDRAG TILL DEN REGIONALA UTVECKLINGEN

Vi vill stimulera insatser för företagande inom kreativa och kulturella näringar. På Region Dalarnas uppdrag har Kultur- och bildningsnämnden tagit fram en strategi: Forma framtiden – Region Dalarnas strategi för kulturella och kreativa näringar i Dalarna 2022–2027.

2. STÄRKA KULTURENS OCH BILDNINGENS BIDRAG TILL EN HÄLSOFRÄMJANDE UTVECKLING

Forskning visar på en tydlig koppling mellan utbildning, bildning, kultur och god hälsa.

Vi vill därför bidra till ökad kunskap om sambanden mellan kultur och hälsa. Vi vill utveckla ett systematiskt arbete med kultur och hälsa där kulturen är en integrerad del av det hälsofrämjande arbetet. Vi vill synliggöra kulturens och bildningens bidrag till en hälsofrämjande utveckling i hela samhället.

3. FRÄMJA DIGITAL DELAKTIGHET

Pandemiåren blottade riskerna med det digitala utanförskapet när fysiska kontakter blev starkt begränsade. Det finns en andel av befolkningen som inte använder internet överhuvudtaget och det är nästan enbart äldre. Men även bland internetanvändare finns en stor grupp som riskerar att bli utanför. Det finns fortfarande en stor ojämlikhet i invånarnas möjligheter att använda sig av samhällets digitala verktyg.

Vi vill i nära samverkan med folkbildningen och biblioteken främja den digitala delaktigheten.

4. BEVARA, UTVECKLA OCH ANVÄNDA DALARNAS IMMATERIELLA KULTURARV

Med immateriellt kulturarv menas en kunskapstradition som överförs mellan generationer. Slöjd, hantverk och konsthantverk, liksom folkmusik och -dans är exempel på detta.

Region Dalarna arbetar aktivt med att samordna det immateriella kulturarvets aktörer: traditionsbärare, utövare, bevarare och utbildare. Genom att synliggöra och tillgängliggöra Dalarnas immateriella kulturarv ges fler människor redskap att förstå sin historia och möjlighet till förändring och utveckling. På så vis kan unika kunskaper föras vidare till nästa generation. Vi vill arbeta aktivt för att samordna det immateriella kulturarvets aktörer.

5. UTVECKLA INTERREGIONAL SAMVERKAN

Samverkan med andra regioner stärker handlingskraften, resurser delas och digitala möten minskar avstånden. I Mellansverige saknas en formell, övergripande samverkan på kulturområdet på politisk nivå. Vi ingår nu som en av tio regioner i Kultursamverkan i Mellansverige (KiM), ett regionalt chefsnätverk med målsättningen att i samverkan, utifrån kulturfrågor, stärka regionernas utveckling och identifiera gemensamma frågor inom det kulturpolitiska området.

Vi vill aktivt medverka till en utvecklad samverkan med de andra regionerna i Mellansverige.

6. BIDRA TILL HÅLLBAR UTVECKLING

Genom ett starkt och medvetet kulturliv och en utvecklad folkbildningsverksamhet skapas förutsättningar för ökad demokrati och samhällsdeltagande, ökad jämlikhet, jämställdhet och inkludering men också en ekonomisk utveckling baserad på icke materiella värden och hållbara konsumtionsmönster.

Vi vill att länskultur och folkbildning ska vara förebilder i sitt arbete med hållbarhet, såväl internt som i sin utåtriktade verksamhet.

Flera av kultur- och bildningsplanens prioriteringar strävar mot Dalastrategins tre målområden: Ett klimatsmart, konkurrenskraftigt och sammanhållet Dalarna.

BREDDAT DELTAGANDE

Alla ska ha goda förutsättningar att delta i kulturlivet. En av länsкультurens och folkbildningens främsta uppgifter blir därför att främja allas möjlighet till kulturupplevelser, bildning och till att utveckla sina skapande förmågor.

PRIORITERADE MÅLGRUPPER

BARN OCH UNGA

Alla barn och unga har rätt till sina språk och uttryck för att de ska kunna ta plats och uttrycka sig i en demokrati. De har rätt att få möta och utöva konst och kultur. Kultur ska vara en självklar del av deras vardag.

Region Dalarna vill:

- verka för ett kulturliv som omfattar hela samhället, med särskilt fokus på de delar av befolkningen som lever i socioekonomisk utsatthet,
- i samverkan med länets kommuner och länsкультuren fortsätta att utveckla den infrastruktur som möjliggör barns och ungas rätt till konst och kultur, bland annat genom arbetet med elevkulturombud,
- stimulera till lärande och erfarenhetsutbyte mellan kommuner, kulturskolor och länsкультurinstitutioner, särskilt när det gäller kultur i skolan och Skapande skola
- samverka med lokala aktörer för att bidra till fler öppna kreativa mötesplatser för unga,
- tillsammans med kommunerna, folkbildningen och föreningslivet, vara dörroppnare för barn och unga till nya kulturyttringar och göra så att de blir mer delaktiga,
- Bidra till att fler insatser riktas till unga vuxna, 19–25 år.

ÄLDRE

Äldre är ingen homogen grupp och därför ska prioriteringar på området präglas av en mångfald av uttryck och möjligheter.

Region Dalarna vill:

- bidra till att äldre i större omfattning ska kunna ta del av och själva vara aktiva i länets kultur- och utbildningsutbud,
- verka för en rik och meningsfull fritid för äldre, i samverkan med länets kommuner.

NATIONELLA MINORITETER

Judar, romer, urfolket samer, sverigefinnar och tornedalingar har lagstadgad rätt att behålla sin kultur och sitt språk.

Region Dalarna vill:

- aktivt erbjuda ett kulturutbud för, med och av de nationella minoriteterna samt öka majoritetssamhällets medvetenhet och kunskap om dessa i Dalarna,
- bidra till erfarenhetsutbyte mellan Älvdalen (förvaltningskommun för sydsamiska), Borlänge, Ludvika och Smedjebacken (förvaltningskommuner för finska) och Länsstyrelsen Dalarna samt fortsätta att föra en dialog och söka samarbeten med de nationella minoriteterna.

HORISONTELLA PERSPEKTIV

Vi behöver särskilt arbeta för att ändra övergripande strukturer som hindrar och begränsar människor från att delta i kulturliv och bildningsverksamhet.

INKLUDERANDE KULTUR OCH FOLKBILDNING

Kultur och folkbildning är viktiga krafter i Dalarnas arbete för mångfald, integration och inkludering.

Region Dalarna vill:

- arbeta för en god social hållbarhet och för ett tillåtande och inkluderande samhälle,
- vara en samverkansplattform för integration och inkludering när det gäller beredskap, långsiktig planering, diskussion, forskning och projektutveckling för kommuner, civilsamhälle, akademi och andra offentliga aktörer,
- särskilt verka för ett inkluderande kultur- och föreningsliv, en inkluderande folkbildning och motverka diskriminering och främlingsfientlighet.

ÖKAD TILLGÄNGLIGHET FÖR MÄNNISKOR MED FUNKTIONSNEDSÄTTNING

Det nationella funktionshinderspolitiska målet strävar efter att uppnå jämlikhet och full delaktighet för alla med funktionsnedsättning. Detta perspektiv ska genomsyra Region Dalarnas samtliga kultur- och bildningsverksamheter.

Region Dalarna vill:

- bidra till att öka kunskapen om funktionsrätt i samtliga verksamheter och förbättra möjligheterna för personer med funktionsnedsättning att delta i kultur- och bildningsverksamhet.

BIDRA TILL ÖKAD JÄMSTÄLLDHET

Alla, oavsett kön, ska ha likvärdiga möjligheter till inflytande och delaktighet i kulturlivet, kulturupplevelser och eget skapande. Vi har ett stort ansvar att främja, sprida och fördjupa jämställdhetsperspektivet i förhållande till publik, deltagare och kulturskapare.

Region Dalarna beaktar jämställdhet i alla beslut, särskilt i bedömningen av bidrag.

Region Dalarna vill:

- arbeta medvetet och aktivt för att öka jämställdheten inom kultur- och bildningsområdet samt integrera ett HBTQI+ perspektiv.

SAMVERKAN MED KOMMUNERNA

Dalarnas femton kommuner spelar en central roll i genomförandet av den regionala kultur- och bildningsplanen och Region Dalarna vill på samma sätt vara medspelare i kommunernas utvecklingsplaner, särskilt inom kultur- och bildningsområdet.

Region Dalarna vill:

- stödja utvecklandet av ett kommunalt chefsnätverk inom kulturområdet och hitta formen för en sådan dialog tillsammans med kommunerna,
- fortsätta utveckla samverkan med de kommuner som är värddar för läns-kulturinstitutioner, särskilt inom museum och scenkonst,
- bidra till att utveckla hållbara livsmiljöer, genom samverkan vid planering och utformning av miljöer vad gäller kulturmiljö, konstnärliga gestaltningar och design,
- utreda förutsättningarna för regionalt stöd i syfte att främja samverkan mellan Dalarnas musik-/kulturskolor.

PROFESSIONELLA KULTURSKAPARE

Professionella kulturskapare inom alla konst- och hantverksområden bidrar till ett reflekterande samhälle och ger både barn, ungdomar och vuxna möjligheter till eftertanke, upplevelser och inspiration. I ett samhälle där konst och kultur är en del av vardagen ska en kulturell mångfald eftersträvas med ett brett, och till och med spretigt, utbud.

Region Dalarna vill:

- stärka förutsättningarna för konstnärlig frihet, kreativa processer och konstnärliga kvaliteter,
- utreda möjligheten för fleråriga stöd till fria dans- och teatergrupper.

CIVILSAMHÄLLET

Dalarna har en stark tradition av ett mångsidigt folkbildnings- och folk-rörelseliv, som sammantaget kallas för civilsamhället. Detta har stor betydelse för folkhälsa och livskvalitet. Det är en obunden kraft som inte bara tar ett stort ansvar inom kultur- och folkbildning utan även främjar den regionala utvecklingen genom att bidra till ett klimatsmart, konkurrenskraftigt och sammanhållet Dalarna.

Region Dalarna vill:

- stödja erfarenhetsutbyte och kompetensutveckling, bland annat genom samverkansforum och andra mötesformer,
- utreda införandet av idéburet offentligt partnerskap (IOP) inom region Dalarna,
- stärka samverkan med civilsamhället kring sociala innovationer.

VERKSAMHETSOMRÅDEN

BIBLIOTEK, LÄSNING OCH LITTERATUR

Region Dalarna vill:

- verka för allas rätt till läsning och läsglädje som en av vägarna till ett sammanhållet Dalarna,
- verka för att litteraturens ställning i Dalarna stärks och att möjligheterna till barns och ungas skrivande ökar,
- synliggöra samtida dalaförfattare och det litterära kulturarvet.
- verka för att bibliotekens roll och resurser stärks för ökad digital delaktighet i Dalarna,
- ta en ledande roll för att utveckla samverkan inom biblioteksområdet och mellan bibliotek och relevanta aktörer.

TEATER OCH DANS

Region Dalarna vill:

- säkerställa tillgången till professionell scenkonst genom att medverka till nya lokaler för Dalateatern,
- stärka infrastrukturen för scenkonst för barn och unga,
- stärka infrastrukturen för dans som konstform.

MUSIK

Region Dalarna vill:

- erbjuda konserter i ett konserthus med hög kvalitet och i attraktiva lokaler,
- stärka och stödja arrangörsledet för ett rikt musikliv i hela Dalarna.

KONST, FORM, DESIGN OCH GESTALTAD LIVSMILJÖ

Region Dalarna vill:

- utveckla infrastrukturen för konst, form och design,
- bidra till inkluderande livsmiljöer genom konst, arkitektur, form och design,
- utveckla det pedagogiska arbetet.

FILM OCH RÖRLIG BILD

Region Dalarna vill:

- driva utvecklingsfrågor inom filmområdet för barn och unga samt stärka arbetet med media- och filmkunnigheten i Dalarna,
- främja utvecklingen av Dalarnas biografstruktur och stärka förutsättningarna för visning och spridning av värdefull film*,
- fortsätta utvecklingen av Dalarna som en attraktiv produktions- och inspelningsplats samt stärka återväxten av filmskapare i länet.

**Definitionen av värdefull film är att den i hög grad bedöms nå kvalitetskriterierna angelägenhet, originalitet, och hantverksskicklighet.
Källa: Svenska Filminstitutet.*

SPELKULTUR

Region Dalarna vill:

- prova spelkultur som ett eget verksamhetsområde under planperioden,
- erbjuda kompetenshöjande insatser för regionens alla verksamhetsområden och Dalarnas kommuner,
- stärka demokratin genom att bidra till barns och ungas organisering.

ENSKILDA ARKIV

Region Dalarna vill:

- verka för digitisering och digitalisering av enskilda arkiv,
- verka för att Stora Kopparbergs Bergslags arkivbildning nomineras till världsminne.

MUSEER OCH KULTURMILJÖ

Region Dalarna vill:

- bredda och fördjupa kunskap och forskning om Dalarnas kulturarv,
- stärka museernas och kulturarvens roll för skolan,
- stärka det regionala perspektivet i utvecklingen av Världsarvet Falun.

HEMSLÖJD OCH HANTVERK

Region Dalarna vill:

- verka för bevarande av slöjdens och hantverkets immateriella kulturarv,
- framhålla slöjdens bidrag till hållbar omställning och uppmuntra till ett ökat återbruk.

BILDNING

Region Dalarna vill:

- stärka samverkan med Dalarnas Bildningsförbund och identifiera samverkansområden,
- skapa förutsättningar för och anordna yrkesutbildningar inom bristyrken och språk,
- utreda införandet av idéburet, offentligt partnerskap mellan folkbildningen och Region Dalarna.

Region Dalarna – Kultur & bildning, Box 712, 791 29 Falun
Besöksadress: Myntgatan 2, Falun
www.regiondalarna.se